

№ 13866 *Ловчански Мартиролог*
Ловчански Данци

1863/1860

ПРОВЕРКА
2004

БИБЛИОТЕКА
П. ПАЧОВЪ
СОФИЯ

БЛАЖЕНЪЙШИЙ, БОЖЕСТВЕНЪЙШИЙ И СВЯ-
ТЪЙШИЙ НАМЪ ОТЧЕ И ВЛАДЫКОВЪ

Не велемъдро и хытросплетно, нъ съ евангелска простота и съ смиренно сърдце явяваме ся прѣдъ Вашето Богохранимо и Благочестнѣйше намъ Блаженство за да извѣстимъ Вамъ плачевното състояніе на църковнытъ работы на Правосл. Българскый народъ, — на тоя народъ, който още прѣди хылядо години като пригърнъ съ безгранична сърдечна привязанность името на богочеловѣка Спасителя нашего, станъ плодотворенъ членъ на земната Христова Църква. Църковното състояніе на нашйтъ народъ е плачевно и достойно за оплакуваніе, и злото не е отъ вчера, а цѣлы столѣтія трае и ся провлачи, и отрави народтъ глѣбоко въ най святытъ чувства на Вѣрата, любовьта и народната съвѣсть. Злото е голѣмо, а лѣкъ ся не нахожда. Да, злото е разително и неговытъ пѣтеки отъ день-на-день повече и повече съ опустошеніе, съ пепель и съ смъртна хладина ся означавать въ народното искрено сърдце въ сосждѣтъ на вѣрата и любовьта. Что да кажеме повече, кога языкътъ ни ся свѣрева, а мыслѣта нѣмѣ, зачтото сме принудены да говориме за изобличеніето на прѣдставителитъ на единъ знаменитъ и славенъ прѣстоль, отъ когото въ славнытъ врѣмена на прѣминълото е возсіялъ Христовыйтъ свѣтъ връзь нашійатъ народъ, и отъ когото унищоженытъ, увы! въ послѣднытъ вѣкове Българскы Іераршескы прѣстоле като фиданкы отъ мощно и медоточиво дърво бѣхъ прѣсадены. Ваше богомъдро Блаженство ся същате, че намъ прѣдстои мъчното за насъ дѣло да ся оплакуваме и горко оплакваме за нашите и на нашійатъ народъ обиды и страданія, причиняемы отъ послѣднытъ прѣдставители на Върховныйтъ въ Пра-

вославната Христова Цръква Прѣстоль, — на тоя прѣстоль, когото името на Великаго Златоуста е прославило, и когото знаменитый Фотій, преемникъ златолаголиваго не малко е възвысилъ. Нъ слушаеме гласътъ на истината да ни вели: «говорете! Слушаеме гласътъ на Вселенската Христова Цръква, Главата на която е той, да ни казува: говорете, защото словото е оружіе на истината, словото е лѣкъ на чловѣчески-тъ страдавія словото е водачъ къмъ спасеніето. Покорны на тоя ободряющій гласъ и велѣніе, ные усѣщаме да ни ся развързува языкътъ и да добываме сила и смѣлость да говориме, да говоримъ като служители на божественната правда, като пастыри на единъ испытанъ въ благочестіето народъ, болкытъ на когото сж наши болкы и неговытъ оплакуванія отъ една църковна неправда — наши оплакуванія. И така ще да говориме, като призоваваме Божіята помощъ, да бжди неговата свята воля.

Когато настанж изпълненіето на врѣмената да възсіе свѣтътъ на истинната въ нѣдрата на Израиля и да станжтъ сичкытъ народы чрѣзь купельтъ на прѣрожденіето съучастници, като сынове, на трапезата за спасеніето во Христъ Іисусъ и чрѣзь неговата благодать да ся наречать чада на свѣтътъ и съсжды на божественытъ и свѣрхестественити дарби на Духътъ, въ тія древни, казваме, врѣмена, въ началъ, когато знакътъ на распетыйтъ нашъ Спаситель ся яви міру, и божественното Негово ученіе, закрѣпено на любовта, проникваше като животворна вода въ сърдцата и духътъ на народытъ, проповѣдъта Апостолска ся докоснж и до гѣстыйтъ мракъ, въ който почиваше духътъ на Славенскытъ колѣна. Нъ по неизслѣдимытъ сждбы Божія, много вѣкове трѣбало да истечать прѣди да дойде многочисленный въ языцѣхъ народъ до състояніе да познае писаніята, да повѣрва и да стане плодотворна лоза во Христъ Іисусъ.

И тъй свѣтътъ на истинната, като плѣни душитъ на нашитѣ працѣды, раскжса и разсѣя гжстата душевна тма и на нашйтѣ народъ. Два свята братія, два неуморны дѣлатели въ вертоградтъ Христовъ извѣстиха на нашйтѣ народъ съ живъ языкъ рожденіето, небесното и животворяще ученіе, распятіето, смъртъта и възкресеніето на Христа Бога.

Двата тіа богодухновенны братія, Кыриль и Меводій Апостолы и просвѣтители на Българскыйтъ и на толкова други народы, като преизобилувахъ въ христіанската благодать и мждрость, утвърдиха дѣлото на проповѣдъта и вржчиха на новопросвѣщенныйтъ народъ священното писаніе на природныйтъ му языкъ.

Небовѣчанното това и приснопамятно дѣло на равнопостолытъ Кырила и Меводія, быдейкы отраженіе на истинныйтъ свѣтъ, «просвѣщай всякаго челоуѣка грядща въ мїръ,» принесе такъвъ плодъ, чтото скоро изъ среди новопросвѣщенныйтъ Българскый народъ ся явиха Пастыри, учители и ревнители о Христѣ мжжіе, които съ своето свято житіе, съ своето неуморно попеченіе за Църквата Христова развиха и распространиха христіанското просвѣщеніе между тоя народъ до такава степенъ, чтото ся удостоиха да получаютъ самостоятелно положеніе въ Вселенската цръква, и въ водителството на народтъ къмъ христіанското съвършенствованіе и спасеніе.

Единната, Свята, Съборна и Апостолска Цръква Христова, като има Верховенъ Начяльникъ и Глава божественнаго си основателя, по Божіе благоволеніе, пасе ся и управлява ся отъ множество видимы начялницы служители на словото Божіе. Нъ Божія мждрость, която е положила чуденъ редъ и гармонія въ вещественната природа, е вложила още по голѣмъ стройность въ тѣлото Христово на земята, и макаръ споредъ народытъ, споредъ нуждытъ и

обстоятелствата Църквата Христова на земята и да съществува въ видъ на отдѣлни и независими църковни управленія, нъ чюдното нейно единство, като ся покои непоклатно въ единството на духътъ и въ съжъзтъ на мирътъ, « по дѣйствиу въ мъртъ единыя коеяждо части, возвращеніе шъла творитъ въ созданіе самаго себе любовію ». И тѣй, понеже видимото управление на едината църква Христова ся извършва отъ частны църковны управленія споредъ догмата за единството ѝ, установленіето на нашите народны независимы църковны управленія, освятены и прапозваны отъ Вселенската църква, бѣше необходимо послѣдствіе на горѣ казанното.

Тія наши народны църковны управленія бѣхж независимытъ и самостоятелны църквы: Охридска, Прѣславска а послѣ Търновска и Ипекска, установлены една по друга за една иста цѣль и потреба-сирѣчь за преуспѣяніето и умноженіето на тая ныва Христова, въ която най великы и ревностны дѣлатели ся явиха двата Солунскы братія Кырилъ и Меѳодій.

Нъ гдѣ сж днесъ тія самостоятелны Іерархіи и нхмытъ прѣстоле? Гдѣ е прочутата Охридска Архіепископія, която, още отъ шестыйтъ вѣкъ като бѣше направена самовластна за слава и просвѣщеніе на православнытъ църквы въ нейната окрѣжност, извѣднжжъ слѣдъ знаменитыйтъ подвигъ на равноапостолытъ Кырилла и Меѳодія бѣше станшла сіяйно срѣдоточіе и медоточивъ источникъ за Христіанското възпитаніе на Българскыйтъ народъ? Гдѣ е Търновската Патріаршія, която святѣйшій Патріархъ Цариградскый и новаго Рима Германъ прѣдседельмъ въ вѣкове бѣше съборно учредилъ, и прѣстольтъ на която сж украшавали толкова дивны, ревнителни въ благочестіето и праведны мъжюе? Гдѣ е Ипекската Патріаршія, която прѣзъ толкова вѣкове е была въ горня Иллирія стражъ и поборникъ на право-

славіето противъ папизмътъ? Увы! нѣма гы днесъ. Косата на властолюбіето и на неправдата отдавна гы е скосила и унищожила въ тайнѣ съкровениѣй. А преемниците на виновникътъ на твѣ велика неправда, на мѣсто да излѣбятъ масло и вино върху ранитѣ на поменятѣтъ црѣквы, по видимому умрѣли, нѣ съ благодать Божія живы и въ лицето на сичкыйтъ Българскый народъ изображены, тѣ на мѣсто това, что казахме, «шатаются и тщетнимъ поучаются».

Смѣемъ ли да кажемъ, че тая страшна црковна неправда, която е повлѣкла толкова гибелни послѣдствія за христіанското развитіе на единъ цѣль народъ, е извършена съ най непростителны срѣдства, и единственна дѣйствително побудителна причина е имала гнусна печалба и свѣтовно побужденіе. Ето тука ся корени началото на достоплачевното състояніе на нашитѣ црковны работы; това сж црковнитѣ болкы на Българскыйтъ народъ; това е съврѣменныйтъ Българскый Црковенъ Въпросъ.

Сто години тая велика неправда подъ спудомъ е была съкрита отъ вниманіето на Вселенската Православна Црква. Сто години сж глѣхили христіанскыйтъ животъ и христіанското развитіе на Българскыйтъ народъ подъ духовната власть на пастыри, на които деспотизмътъ и корыстолюбіето не сж знаели прѣдѣлъ, и както паството нихъ така и они него не сж знаели. Необходимо слѣдствіе на това е былъ не само упадокътъ до най низка степенъ на христіанското развитіе на нашійтъ народъ, нѣ още и на много мѣста сж отпаднали многовѣчны чада на Православната Црква отъ лоното на Православіето и сж станѣли добыча на папскытъ проповѣдници. Загубенытъ тѣ чада на православната Црква не силата на убѣжденіето е отлѣчила отъ православіето, нѣ жестокото обхожденіе на наложенытъ имъ иноплемены пастыри.

По кой начинъ ся е случило това събытіе, т. е. уничтоженіето на Българскытъ самостоятелни Църквы и нихното подчиненіе на Цариградскыйтъ патриаршескый прѣстоль като просты неговы епархіи, съ каквы противоканоническы привужденія, съ каквы всякаго вида гоенія противъ каноническытъ на уничтоженытъ три Църквы Архіереи, които сж ся усмѣлили да дигнжтъ гласъ противъ това грабителиство, и каквы средства е употребилъ Патриархъ Самуилъ и святыйтъ неговъ синодъ, най харно можете ся увѣдоми Благочестивѣше Ваше Блаженство отъ прилагаемата особена книжка подъ брой: А, и подъ названіе: *Τὰ κατὰ τὰς Ἀρχιεπισκοπὰς Ἀγριῶν καὶ Περίου*, и подъ брой В, званичный протестъ отъ 1776 февруарія 26-й къмъ Православната Църква отъ Църногорскыйтъ митрополитъ Г-на Савва противъ антиканоническото уничтоженіе на Инекската Патриаршія и прогивъ жестокосердечното заточеніе на осемъ каноническы Митрополити на уничтоженныйтъ тоя прѣстоль отъ Патриарха Самуила; нъ при все това Патриаршіята, като не почита себе, като не ся свѣни и до днесъ велегласно говори, че понеже уничтоженіето на упоменжтытъ самостоятелни църквы е станжло по волята и желаніето на духовенството и на народътъ (кое нѣчто не е истина), заради това е и законно.

Нека е тжй! Когато прочее тоя доводъ, ако и превърнжтъ, както е извѣстно, е послужилъ като законенъ поводъ на уничтоженіе, зачто Патриаршіята не ся основава на сжщото законно начяло, на сжщыйтъ законенъ поводъ и днесъ за припознаніето и въстановленіето на уничтоженытъ независимы прѣстоле (нека бы и единъ вмѣсто тритѣ), като почти отъ десеть годиниъ духовенството и сичкыйтъ Българскый народъ постоянно желажтъ и искать това отъ нея? Зачто Вселенската Патриаршія ся не свѣ-

ства и нечувствува голѣмыйтъ грѣхъ, въ който ѿ
впаднала ?

Въ никакъвъ случай не ради духовно-то прѣ-
успѣяніе, нъ повече ради корыстолюбіе и племенно
различіе, съ което несправедливо обвинява Българ-
скыйтъ народъ, който не търси ничто друго освѣнь
своего отнето народно църковно достояніе, отъ-вѣка
признано и благословено отъ сичкытъ православны
црѣквы, както и отъ сжщи Вселенскы съборы.

Слѣдъ таковато унищоженіе на упомянутытъ три
независимы прѣстола, слѣдъ такыкато прѣстанганія,
гоненія и жестоки заточенія на митрополиты и епи-
скопи, изведнжжъ патриархъ Самуилъ прѣдприима да
осжществи дѣятелно до-конецъ намысленното си. И
тжй начнува да опрѣдѣлява на овдовѣвшитъ Българ-
скы прѣстоле Архіереи Гръцы, не знажщи нито я-
зыкътъ, нито правытъ, нито нуждытъ на паството
си, — кое нѣчто Вселенската Патриаршія слѣдвѣ да
прави неправедно прѣзъ цѣлый вѣкъ до появленіето
на Българскыйтъ въпросъ. Каквы сж на това послѣд-
ствіята? Българскыйтъ народъ никога не ся е удо-
стоилъ отъ тогава да чуе отъ священныйтъ Амвонъ изъ
Архіерейскы уста на матерныйтъ си языкъ «слово
Божіе и наставленіе Господне». Природныйтъ
му языкъ, народната му книжнина и обученіето чрѣзъ
нея ся прѣзиражжъ отъ наложеннытъ му иноплемени
пастыри. Отъ Българскытъ црѣквы и училища ся из-
гна Българскыйтъ языкъ, и ся замѣсти съ Гръцкыйтъ,
осебенно въ южнытъ Българскы епархіи. Ако нѣкой
пжть ся явяваше нѣкой Българинъ, духовенъ или міря-
нинъ, да дѣйствува, пише и учи противъ узаконен-
ната Самуилова система, таковый ся непрѣмѣнно об-
виняваше и прѣслѣдуваше. И така црѣквы, училища,
святы обители постепенно оя прѣвръщаха въ грѣцкы
достоянія.

Работытъ като бѣжж тжй, Българскыйтъ народъ,

на когото бытіето както и самото име званично отрицаваше вече Гръцкыйтъ Клиръ, називаваще Българитъ Българогласны (Βουλγαροφώνουσι) като не можѣше да търпи прѣзрѣніето на народната му личность, нито да сноси едно такова гоненіе противъ языкътъ му въ църквытъ и въ училищата и въ другытъ неговы священиы заведенія, дигна най послѣ гласъ, когато получи възможность, противъ таковато пристрастно и своекорыстно поведеніе на Гръцкыйтъ Архіереи, и прѣди тридесетъ почти години начна да иска отъ Великата Цръква Архіереи единородны или знаещи Българскый языкъ. Нъ Великата цръква, като отговаряше сѣкогашъ отрицателно, казваше, че ужъ политическы причины не допущатъ да бждатъ опрѣдѣляемы Българе Архіереи на Българскы епархіи, когато твърдѣ добръ смѣтитъ причины ѣ допущахъ да опрѣдѣлява Гръци за гръцкыйтъ, и да обвинява при това прѣдъ законната политическа власть не само лица, нъ и цѣлытъ Българскый народъ.

Про ее подобното расположеніе на великата Цръква като глѣдахъ отъ близо живущитъ Българе въ Цариградъ, на които числото е повече отъ тридесетъ хыляды, и като нѣмахъ въ тоя градъ ни една Българска Цръква, въ която отъ природны пастыри да слушатъ Божественната служба на църковныйтъ Българскый языкъ, поискаха единодушно да имъ ся позволи да си съградятъ на свое иждивеніе Българска народна цръква. Нъ Патріаршіята това толкова справедливо и при това толкова нужно прѣдложеніе отблъскаше съ неудоволствіе и негодованіе, догдѣто слѣдъ много молбы и справедливы и благословны прѣдставленія, на сила като ся омягчи, устъпи на коонецъ и тѣй ся положи основныйтъ камень на храмытъ въ 1848 Христово лѣто. Патріаршіята съизволи чрѣзъ синодално рѣшеніе да принесе на тая срѣ-

доточна наша народна црква сичко сичко едно количество отъ петъ хыляды гроша.

Почти около това време и по ради тия побужденія и нужды Пловдивскытъ наши единородци като глѣдахъ съ жалость, че Българскый языкъ е исключенъ изъ градскытъ училища, които бѣхъ общи на Гръцитѣ и на Българитѣ, и въ които господствуваше само еллинскыйтъ языкъ, прѣдложиха на тогавашныйтъ тамъ митрополитъ, а сега Смирненскый, Г-на Хрисанѳа за да ся введе въ градскытъ и епархіалны училища изученіето на Българскыйтъ языкъ. Нъ напрасно. Негово Преосвященство положително отговори, че за да введе въ общитѣ училища изученіето на варварскыйтъ и неблагозвучныйтъ Славяно-Българскы языкъ—такова едно нововведеніе не може да направи. Исто такава упорство показа Тоя пастыръ и за да ся не введе Българскыйтъ църковенъ языкъ въ црквытъ на тоя градъ, които сж общо достояніе на тамошнытъ многочисленны Българи и малочисленны Гръцы, като казваше, че и црквытъ и училищата въ Пловдивъ принадлежатъ на Гръцитѣ. И тжй Българетѣ въ тоя градъ ако и да сж по многочисленны отъ своитѣ Гръцкы съграждане, исключены изъ общитѣ црквы и училища, освѣнь црквата на свята Богородица, ради която Гръцкыйтъ печать въобще и Гръцитѣ въ тоя градъ направиха толкова смѣщеніе и шумъ, быдоха принудени да си съградятъ на свое иждивеніе новы училища и црквы, когато Гръцитѣ чрѣзь пристрастното покровителство на Патріаршіята освояватъ несправедливо до днесъ петъ црквы и другы толкова училища съорждены съ общо иждивеніе, не за другы причины, а само зачтото въ нихъ былъ въ употребленіе Гръцкыйтъ языкъ. Такова е было поведеніето отъ времето на уничтоженіето на Българскытъ самостоятелны црквы на Гръцкытъ Архіереи, което поведеніе е имало постоянното благоволеніе и одо-

бреніе на Великата цръква, като вѣрна послѣдователница на достопочтенната Самуилова система.

Отъ това врѣме Великата цръква нача вече да усѣща, че кроткытъ и покорны Българе не годуватъ противъ таковато пристрастно и корыстолюбиво поведеніе на Гръцкытъ Архіереи. Заради това прѣдпріе и още по строгы мѣрки противъ църковното движеніе на Българытъ, като начнѣ да испраща Архіереи, вѣрны изпълнители на извѣстната система, дързскы и неумолимы за Българското паство налагаемы съ сила и принужденіе на стадото. По тая причина враждата и неудоволствието като ся развивахъ стѣ день-на-день повече и повече между пасущитѣ и пасомытъ, достигнѣха до краенъ прѣдѣлъ, и замѣстихъ съвършено мирътъ и Евангелската любовь.

За излѣченіе на това крайне жалостно състояніе въ 1860 Българскытъ прѣдставители на народното събрание въ Патріаршіята прѣдложиха писменно, че *« понеже Великата цръква не благоволи да чуе многогодишнытъ топлы молбы на Българитѣ за да ся избиратъ и опрѣдѣляватъ за Българскы епархіи Архіереи отъ Българско происхожденіе или поне знайщи Българскытъ языкъ, а днесъ и народното събрание не зима подъ вниманіе тоя важнѣ прѣдмѣтъ за нашійтъ народъ, заради това за излѣченіе на ранытъ, кои происхождатъ отъ църковното управление и за искорененіе на народното онеправданіе, нужно е да ся възстановатъ уничтоженнытъ отъ вселенската патриаршія, Самостоятелнытъ църковны начялства — Охридско и Търновско »*. Въ Патріаршіята, като имъ напомни не църковнытъ правила, а царскытъ бераты, които тя има въ рѣцѣ, отхвърли прѣдложеніето на Българскытъ прѣдставители. По тая причина, надѣждытъ, които имаше още Българскытъ народъ за излѣченіето на

злото и за съхраненіето на църковныйтъ миръ, всеу останѣха. Ради това отъ тогава Българскытъ епархіи многобройны прошенія подадоха на Честното ни Правителство на Н. И. Величество Августѣйшаго нашего Господаря, като изражявахъ своитѣ нужды и като ся облѣгахъ на справедливостъта на Честното ни Правителство за удовлетвореніето на законытъ нхны оплакуванія отъ неправедно употрѣбляемата църковна власть на Цариградската Патріаршія. Нъ увы! Великата цръква като не бѣше никакъ расположена и като не желаше да даде законно удовлетвореніе, не ся поколеба да подигне още по голѣмо гоненіе, да употрѣби всякаквы средства, и да прибѣгва, дѣто бѣше ѣ възможно, до грубонасилственны мѣрки т. е. тъмници и заточенія за да заглуши тѣ оплакуванія.

Това възмутително поведеніе на Цариградската цръква противъ единъ цѣль народъ, тая жестокость, на която станахъ жертва отъ нашѣтъ народъ немалци на отборны человѣцы, напълни съ христіанска ревность сърдцата на нѣкои отъ нашѣтъ единородны Архіереи и имъ вдѣхнахъ бодрость и самоотверженность да прѣзратъ гоненіята и, основаны на своята Архіерейска съвѣсть, да провозгласатъ църковно онеправданіето, на което е прѣдмѣтъ Българскыйтъ народъ. Нъ на евангелската ревность и самоотверженность на тѣя пастыре, които смѣха да издадѣтъ гласъ въ защита на правдата, Патріаршіята отговори пакъ съ насиліе. Несчастнытъ тѣя Архіереи, които дързиха да ся провъзгласятъ въ защита на толкова милиона народъ, като злодѣйци быдоха истрѣгнѣты изъ обятіята на паството имъ и быдоха пратени на жестоко и плачевно заточевіе. При това защитницитѣ на правдата, като награда за тоя свой подвигъ, получиха изверженіе. Нъ такава е людската сѣдба! А какво бѣше туй изверженіе, Ваше Богомѣдро Блаженство ще узнаете по

подробно отъ прилагаемытъ писменны изложенія подъ брой Г. — Макарь насилственытъ тѣя средства на цариградската цръква и да смѣтихъ безкрайно благочестивото и православо множество, она обаче не помалко удвой старанія и грижи, за да изнамѣри и други, чрѣзъ които распалуваше непримирима вражда между два единовѣрны народа Бългре и Гръци.

Около това врѣме на Божийтъ промыслъ угодно было да проводи на благочестивыйтъ Българскый народъ още по опасны искушенія за да ся испыта “яко злато въ горниль” твърдата му вѣра и да ся опознае благочестіето му. Отъ една стърна жестокото поведеніе на Патрнаршіята, властолюбіето и корыстолюбіето на высокыйтъ нейнъ клиръ чрѣзъ господството во името на Вѣрата и на неканоническы добытытъ ся привилегіи връзъ Българскытъ цръквы — сичко това падаше връхъ вѣрнытъ сърдца на Българетъ като тѣжкъ камкъ; отъ друга — съблазнителнытъ, лстивы и коварны прѣдложенія на католическата пропаганда смущавахъ слабытъ умове и ги докарувахъ въ едно опасно колебаніе. Папскытъ проповѣдници чрѣзъ нѣкои легкоумны и безразсѣдны челоуѣци умѣха да вдѣхнѣтъ отчаяніе въ сърдцата на една малка часть отъ православны Бългре и да провъзгласатъ чрѣзъ Уніята възстановленіето на независимата Българска Іерархія.

Въ тѣя критическы обстоятелства Българскыйтъ народъ и Българското духовенство показа прѣдъ Цръквата и прѣдъ сичкыйтъ свѣтъ непреклонната си приверженность къмъ ученіето на Православната Цръква и надви, съ Божія помощъ, искушеніята, като имаше сичкытъ си надѣжды въ сполученіето на древнаата си народна цръковна самостоятелность.

Напротивъ, Цариградската Цръква, почти пренебрегваше сичкытъ дѣйствія на папскытъ проповѣдници, и упорно ся държеше и отказваше да ся направи не-

жнитѣ устѣпки, които единодушно искаше Българскыйтъ народъ, и които ѿ указуватѣ священнитѣ правила и църковната исторія, она като прѣдпочете да прѣзри ползата отѣ праведнитѣ желанія на единъ цѣль народъ, и при това да ся изражава, че не признава църковното историческо сществованіе на Българска-а Іерархія, нито пакъ прави различіе между Грькѣт Българинѣ, издаде обаче петнадесетъ точки, които ина наричаше « устѣпки на Българитѣ » и чрѣзъ оонто Великата црква признаваше явно начялото на *карадностьта*, зачтото тія точки гласѣхж въобще: *и Въ чисто Българскытъ епархіи ще бждѣтъ опрѣ- «пьяемы Архіереи БЪЛГАРЕ, или знаѣщи Българскыйтъ языкъ. Въ святытъ синодѣ на Великата гирьква допускава ся да засѣдаватъ като рѣдовны членове двоица митрополити на Българскы Епар- хіи, както ѿ напредѣ »*. Тія устѣпки, които не бѣхж направены нѣкакъ да удовлетворятъ законнитѣ иска- нія на Българскыйтъ народъ, като ся испратиха въ Българскытъ епархіи, потвърдени отѣ Высока за- повѣдь, причиниха най скърбно впечатлѣніе въ сич- кыйтъ народъ, наказуемъ, тѣпченъ и отвергнѣтъ отѣ майката црква като ужъ непокоренъ. Зато раз- личны Българскы епархіи, като избраха двадесетъ и осемъ прѣдставители, прѣзъ Марта 1861 година пра- тиха ги въ цариградъ, снабдени съ пълномощны пи- сма и прошенія до Правителството, чтото въ крѣ- гѣтъ на законностьта и справедливостьта да възвр- нѣтъ и защитятъ грабнѣтитѣ народо-църковны правди- ны на Българскыйтъ народъ. Прѣдставителитѣ като стигнѣхж въ Столицата и като быдоха припознѣты за такыва споредъ пълномощнитѣ имъ писма, протестова- ха прѣдъ Высоката Порта противъ упомянитѣ устѣ- пки отѣ Патріаршіята, и на мѣсто нихъ като съставиха други осемъ точки които, по неизбѣжна необходимость, имахж за *основаніе* не възстановленіето на уничто-

женната Българска Иерархія, нъ равноправността и еднаквото участіе съ Гръцкыйтъ народъ въ народнытъ и църковны работы на цариградската патриаршія, подадоха ги писмено на министрътъ на външнытъ дѣла за да съдѣйствува и заповѣда потребното. Честното Правительство като зе това подъ вниманіе, повелѣ да се състави смѣсенa комисія отъ Българи и Гръци-духовны и мѣрскы която, да испыта изложенытъ въ осьмьтъ точки исканія на Българитѣ.

И тѣй смѣсената тая комисія, съставена отъ шесть Гръцкы и толкова Българскы членове, имѣ първото си засѣданіе на 18-й Іулія 1862, и при сичкото стараніе на Българскытъ членове да дойдѣтъ до едно братско споразумѣніе съ Гръцкытъ, послѣдытъ съ всякакъвъ начинъ ся старахъ да отхвърлятъ Българскытъ прѣдложенія. Когато ся разглѣдваше първата точка за избираніето на Патриархътъ, Българскытъ прѣдставители самоволно и съвършено явно устѣпиха на Гръцытъ вышегласіето, което бы могло да обезпечи на Гръцката народность пзбираніето на Върховното това църковно лице. Нъ като комисіята начих да разглѣдва съставленіето на святытъ синодъ споредъ втората точка, която казваше: «*Святытъ Синодъ трѣба да ся съставлява отъ шесть Митрополити Гръци и шесть Българи*» Гръцкытъ членове ся въспротивиха противъ съставленіето на святытъ синодъ *по народность* и останяха непреклонны, като казваха че митрополититѣ на Вселенскыйтъ прѣстолъ трѣбе да влизатъ въ синодътъ сичкы по редъ споредъ новытъ уставъ, чтото чрѣзъ тоя начинъ имахъ чюдна мысль да съставляватъ Гръцкытъ митрополити всегда вышегласіето въ святытъ синодъ. Нъ зачтото сичко, что са рѣшава въ синодътъ рѣшава ся по вышегласіе, Българскытъ членове никакъ не можѣхъ да ся поддадѣтъ на едно такова несправедливо осжденіе на Българскыйтъ народъ, и тѣй Комисіята като не

може да ся спогоди върху важната тая точка, и двѣтъ страни отнесоха ся за това до министрътъ на външнытъ дѣла, като ся облѣгчиха на него да рѣши. Тогава Н. Высоч. призова незабавно комисіята да засѣдава подъ негово прѣдсѣдателство. Слѣдъ много и различни рѣсжденія и раздирванія Н. Выс. каза, че точката, за която е рѣчь, справедливо е да ся рѣши на *основаніе на множеството по народность на жителитѣ въ епархіитѣ*, когато Гръцкытъ членове не прииматъ *основаніето на равенството* въ съставленіето на светыйтъ синодъ. И въ такъвъ видъ най послѣ това рѣшеніе ся събщи на Патріаршіята.

Нъ въ това врѣме, като си даде оставката Патріархъ Іоакымъ, стѣпи на овдовѣвшійтъ прѣстолъ Амасійскыйтъ Митрополитъ Софроній, послѣднійтъ съ позволеніе отъ Правителството свыка незабавно въ Патріаршіята едно събраніе отъ высокыйтъ Клиръ и знамениты мірскы лица за да обсждятъ и рѣшатъ исканіето на Българитѣ за съставленіето на светыйтъ синодъ. Това събраніе, освѣнь три духовны лица и едно мірско, ся състоеше се отъ Гръци. Въ първото си засѣданіе на 22 Февр. 1864 събраніето, на мѣсто да земе подъ вниманіе само точката за съставленіето на светыйтъ Синодъ, зе въ поглѣдъ и извади на-срѣдъ и осмьтъ точки, които като разглѣдвѣ въ продълженіе на четири мѣсяци, склучи своитѣ засѣданія, като при това Българскытъ четири членове изразиха своето неудобреніе, и събщи на Честното правителство послѣдното заключеніе на дѣяніята си чрѣзъ слѣдущытъ думы : « *Че прѣдложеннытъ отъ Българитѣ осмь точки съ печаль найде (събраніето) да заключаватъ различіе на народность и племенна исключителность, кое нлчто е противно на духътъ на цръквата ; тжй сжщо и основаніето на равенството, върху което сж съставены осмьтъ тія точки, както и станжлото вече спогожденіе за*

първата точка въ смислената комисія сж не приети отъ църквата по тая причина ». И тъй Българскыйтъ въпросъ останѣ пакъ висящъ.

Скоро слѣдъ това нѣкои отъ по значителнытъ въ Цариградъ Гръци, като зеха на видъ жалостната распря между Българитъ и Патріаршіята, пожелахъ да достигнатъ съ Българитъ до нѣкое спогоденіе и то съ съизволеніето на Патріаршіята. Дѣйствително това опытаніе имъ удовлетворителенъ конецъ; и едно спогоденіе основаніето на равенство на быде прието и отъ двѣтъ страны; оставаше само на тия отбрани Гръцкы първенци быдейкы ревнители за мпрътъ и за съгласіето въ църквата да убѣдатъ Патріаршіята въ това, и тъй да земе край печалната распря между два единовѣрны народа. Нъ за зла честь и това спогоденіе ся разби отъ обыкновенното «*non Possumus*». И наистина, на 22 Априлія 1866 год. Патріаршіята по волята на Чест. правителство съзва многочисленно общо събраніе отъ духовни и мірскы лица, и прѣстави на вниманіето на събраніето точкытъ на казаното спогоденіе. Събраніето въ първото си засѣданіе опрѣдѣли една комисія да испита като разгѣда условіята на спогоданіето и да си даде миѣніето. Нъ връхъ това отгорѣ дава си оставката Патріархъ Софроній и ся въекача на прѣстолътъ вторый пѣтъ Григорій VI.

Новыйтъ Патріархъ Григорій показа отъ начяло голѣмо расположение да ся даде край на многогодишнытъ Българскый Въпросъ.

Сичкытъ обаче старанія на Н. Святѣйшество имаха за слѣдствие прѣдположеніето да ся образува едва за една третя часть отъ Българскый народъ едно полунезависимо църковно управление подъ названіе: Ексархія на Българската область, която Ексархія щѣше да ся състави отъ задбалканскытъ Българскы епархїи, т. е. отъ тридесетъ и петъ епархїи, които бы-

доха подчинені на цариградската Патріаршія слѣдъ унищоженіето на самостоятелнытъ Българскы цръквы, само дванадесеть бѣха опредѣлены да влѣзнятъ въ тѣлото на казанната ексархія, безъ да ся удовлетворятъ тѣй жалбытъ и молбытъ на сичкыйтъ Българскый народъ. Тоя планъ за Ексархіята, който отчисти и криво-лѣво рѣшаваше Българскыйтъ въпросъ, за полза само на дванадесеть епархїи, исключяваше останжлитъ, като Пловдивъ, Бытоля, Охрида, Скопіе и прочее, отъ гдѣто възникна най повече и ся поддържа неудоволствието на Българетъ противъ Цръквата, никакъ не можѣше да направи да прѣстане за въпросътъ. Заради това, като и тоя пѣтъ Патріаршіята и Българскыйтъ народъ не можѣхж непосредственно да ся съгласятъ, Честното Правительство на Н. В. Султана рѣководимо отъ отеческо попеченіе, като многократно, глѣбоко, серіозно обсѣди това дѣло въ министерскыйтъ съвѣтъ, съ мѣдра прозорливостъ издаде най послѣ два проекта за рѣшеніе на Българскыйтъ Църковенъ Въпросъ.

Праведното и мѣдрото това рѣшеніе на царското правительство като дава прѣдначертаніето за устроеніето на една Българска самоуправна цръква, която да обеме въ своята окръжностъ сичкыйтъ Българскы епархїи, положи удовлетворителенъ край за тоя въпросъ.

Нъ, увы! ако и да прѣдстои величайша нужда и крайна необходимостъ за приеманіето на единъ отъ двата проекта, Патріархътъ и неговыйтъ светый Синодъ отхвърлиха рѣшително и двата казанны проекта, като : *противоканонически, противовъроисповѣдни, противодогматически и противоевангелски.*

Ные отъ своя стѣрна по съвѣстыта си и заедно съ сичкыйтъ народъ, като пріехме съ радость рѣшеніето на Честното ни правительство (именно пѣрвыйтъ проектъ) и като бѣхме свидѣтели на народнытъ тържества за тоя случай, побудены отъ усиленнытъ

подканванія на Християнитѣ въ нашитѣ епархіи и, едни отъ насъ като бѣхж вече тука, други дойдоха отъ епархіитѣ си колко бѣ възможно по скоро за да разсѣдиме общо връхъ каноничността на казаннитѣ проекти и настоящето положеніе на църковнитѣ ни работи. И тѣй рѣшихме най напредъ да пратиме на Негово Всесвятѣйшество писмено законна оставка отъ подчиненіето си на вселенската Патріаршія, като и *Клиръ* и *народъ* бѣхмы вече явны свидѣтели на неправдата на цариградскыйтѣ прѣстолъ, въ сѣщото врѣме чрѣзъ поменѣтата наша оставка ся прилѣпявахме до възраждаемата ся, съ божія милость, древна наша народна и каноническа црѣква, като истинны и канонически нейны членове, обновляюще съ тоя начинъ слѣдъ единъ вѣкъ горко вдовство, богатата съ привилегіи и знаменитата наша народна Българска Іерархія. Копіе отъ нашата оставка прилагаме и на Ваше Почитаемо намъ Блаженство подъ брой: Δ', за да видите и обсѣдите съ надлѣжащото вниманіе заключающитѣ ся въ нея наши думы, отъ които ще разумѣете положеніето, въ което Българскыйтѣ народъ и духовенството му сѣ ся турили, и отъ което не е възможно вече да ся възвърнатъ ни стѣпка назадъ.

Споредъ това като зехме за ръководитель Архисрейската наша съвѣсть, тѣй сѣщо и като ся съвѣтувахме зрѣло съ духътъ на христіанството, съ основнитѣ закони и съ богодуховенитѣ правила, които опрѣдѣляватъ видимыйтѣ строй на Вселенската Православна Црѣква, както и съ нейнитѣ святы преданія, рѣшихме ся да отговоримъ писмено на Честното ни Правителство за Първыйтѣ проектъ, че го намираме сѣщественно съгласенъ съ порядокътъ на Православната Црѣква, и съ нейнитѣ постановленія, правила и прѣданія, и ради това неподлежатъ на никакво црѣковно осѣжденіе.

И тѣй като съобщаваме на Вселенската Православ-

на цръква приложенныйтъ въ настоящето ни подь брой: Е', *опровергательный отговоръ* на Патриаршеското опроверженіе връхъ горьпоменжтытъ два проекта, отнасяме ся също и до Ваше Святѣйшество, като Вы извѣстяваме, че казанното наше *опроверженіе* сме подали и на Честното ни Правителство.

Прочее твърдо сме увѣрены, че праведныйтъ и безпристрастныйтъ гласъ на Вселенската Православна цръква ще направи да исчезне, като мъгла прѣдъ слънчевытъ зары, неправдата, която отъ толкова врѣме глѣбоко поразява нашійтъ народъ; зачтото Българскыйтъ народъ и Българското духовенство съ животрепещуще сърдце и съ разгжряжты обятія чакать оня день, когато съсъ молитвытъ и благословенія на Вселенската Цръква званично ще ся провъзгласи възрожденіето на древната наша народна и каноническа Іерархія, която основана като на незыблемъ камькъ — на основата на Пророцытъ, на Апостолытъ, мжченицитъ, и на сватытъ и богодухновенны Съборы, ще ъж поставимъ, съ Божія помощъ, непорочна и чиста прѣдъ Бога и прѣдъ Вселенската Цръква, и прѣнепорочна невѣста Христу, а на вселенската цръква единосущна и единообразна сестра во Христъ.

Слѣдъ това като Вы просимъ отъ Бога дългы и благополучны години, и като призоваваме Вашитъ богоугодны молитвы и благословеніе, подкрѣпителны и епасителны за насъ и за сичкыйтъ Българскый народъ остаяме съ земный поклонъ и съ цѣлованіе на Вашята свята Десница.

Вашему Божественному, Святѣйшему и Мждрѣйшему намъ Блаженству :

Ловчанскый ИЛАРИОНЪ

Пловдивскый ПАИСІЙ

Софійскый ДОРОФЕЙ

Пловдивскый ПАНАРЕТЪ

Видинскый АНТИМЪ

Макаріуподскый ИЛАРИОНЪ

25 Февруарія 1869 въ Цариградъ, на Орта-кюй.